„Редица тактове, служещи за основа на разнообразнитѣ наши танцове“ (фолклорни хорà в изследванията на Добри Христов за метроритъма)

Петьо Кръстев*

Резюме: При представяне на „неправилните тактове“ в своите проучвания Добри Христов анализира характеристиките на ритмичната организация на отделни типове. Според автора някои от тях са „основа на особен танц“. Настоящият текст обръща внимание на използваните примери на фолклорни хорà чрез техния музикален съпровод, които онагледяват разновидности на неравноделни размери. В изследването са включени и модели от по-късни етномузиколожки, етнохореоложки и регионални проучвания, имащи връзка с посочените от Добри Христов образци. За основа на анализите по линията хоро – музикален съпровод – „неправилни тактове“ ще послужат и лични теренни наблюдения, представящи хорà, които са съвременни „наследници“ на примерите първообрази.

Ключови думи: *неправилни тактове, фолклорни хорà, игри, танци, музикален съпровод*

Изследванията на Добри Христов върху метроритмичната организация са основополагащи за българската етномузикология. Идеите и перспективите, заложени в тях, са предпоставка за развитие на теоретични търсения, типологизиране и обособяване на стилистични особености, задълбочено осмисляне на материали от теренни проучвания и др. Наред с посоките, които носят като потенциал, те съдържат и един много важен компонент – представянето на форми на фолклорно танцуване: „редица тактове, служещи

* **Доц. д-р Петьо Кръстев** – Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей, Българска академия на науките; e-mail: petyo_krastev@abv.bg

Литература / Bibliography

Атанасов, Данаил (2023). Танцовата култура на Разложката котловина. София: Логис, 2023 [Atanasov, Danail (2023). Tantsovata kultura na Razlozhkata kotlovina. Sofia: Logis, 2023].

Джиджев, Тодор (1981). Проблеми на метроритъма и структурата на песенния фолклор. София: БАН, 1981 [Djidjev, Todor (1981). Problemi na metroritama i strukturata na pesenniya folklor. Sofia: BAS, 1981].

Джуджев, Стоян (1970). Българска народна музика. Т. 1. София: Наука и изкуство, 1970 [Djoudjeff, Stoyan (1970). Balgarska narodna muzika. T. 1. Sofia: Nauka i izkustvo, 1970].

Илиева, Анна (1978). Народни танци от Средногорието. София: БАН, 1978 [Ilieva, Anna (1978). Narodni tantsi ot Srednogorieto. Sofia: BAS, 1978].

Илиева, Анна (1989). Народният танц в Югозападна България (По въпроса за стила). – В: *Единство на българската фолклорна традиция*. София: БАН, 1989, с. 63 – 90 [Ilieva, Anna (1989). Narodniyat tants v Yugozapadna Bulgaria. – In: Edinstvo na balgarskata folklorna traditsiya. Sofia: BAS, 1989, s. 63 – 90].

Илиева, **Анна** (2007). Теория и анализ на фолклорния танц. Принципи на формообразуването в българския танцов фолклор. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 2007 [Ilieva, Anna (2007). Teoriya i analiz na folklorniya tants. Printsipi na formoobrazuvaneto v balgarskiya tantsov folklor. Sofia: AI "Prof. Marin Drinov", 2007].

Кауфман, Димитрина (2005). Метрически модулации върху ритмически модели и ритмически модулации върху метрически модели (За връзката между неравноделните (неравновременни) и равноделните (равновременни) метруми). – В: *Музиката – традиции и съвременност. Годишник на катедра „Музика“, № 3*. Благоевград: ЮЗУ „Неофит Рилски“, 2005, с. 153 – 156 [Kaufman, Dimitrina

(2005). Metricheski modulatsii varhu ritmicheski modeli i ritmicheski modulatsii varhu metricheski modeli (Za vrazkata mezhdu neravnodelnite (neravnovremenni) i ravnodelnite (ravnovremenni) metrumi). – In: Muzikata – traditsii i savremennost. Godisnik na katedra "Muzika", № 3. Blagoevgrad: SWU "Neofit Rilski", 2005, s. 153 – 156].

Кацарова-Кукудова, Райна (1955). Български танцов фолклор. София: Наука и изкуство, 1955 [Katsarova-Kukudova, Raina (1955). Balgarski tantsov folklor. Sofia: Nauka i izkustvo, 1955].

Кацарова-Кукудова, Райна (1957). Разпространение и варианти на един български танц („Овчата"). – В: *Известия на Института за музика*, 4, 1957, с. 89 – 122 [Katsarova-Kukudova, Raina (1957). Razprostranenie i varianti na edin balgarski tants ("Ovchata"). – In: Izvestiya na Instituta za muzika, 4, 1957, s. 89 – 122].

Кацарова, Райна (2008). Хора и игри от Гоцеделчевско. – В: *Български фолклор*, 2008, № 2, с. 6 – 39 [Katsarova, Raina (2008). Hora i igri ot Gotsedelchevsko. – In: Bulgarian Folklore, 2008, № 2, s. 6 – 39].

Кръстев, Венелин (1967). Увод. – В: **Кръстев, Венелин** (съст. и ред.). *Добри Христов. Музикално-теоретическо и публицистическо наследство. Т. 1.* София: БАН, 1967, с. 5 – 31 [Krastev, Venelin (1967). Uvod. – In: Krastev, Venelin (sast. i red.). Dobri Hristov. Muzikalno-teoretichesko i publitsistichesko nasledstvo. T. 1. Sofia: BAS, 1967, s. 5 – 31].

Кръстев, Петьо (2020). Инструментални стилове във фолклорната музика на Югозападна България: традиция и обновление. София: АИ „Проф. Марин Дринов", 2020 [Krastev, Petyo (2020). Instrumentalni stilove vav folklornata muzika na Yugozapadna Bulgaria: traditsiya i obnovlenie. Sofia: AI "Prof. Marin Drinov", 2020].

Кръстев, Петьо (2022). Творчески подходи към фолклорната музика. София: АИ „Проф. Марин Дринов", 2022 [Krastev, Petyo (2022). Tvorcheski podhodi kam folklornata muzika. Sofia: AI "Prof. Marin Drinov", 2022].

Кръстев, Петьо (2024). Стъпки и симетрии (Основи на танцовата лексика при някои фолклорни хора). – В: *Български фолклор*, 2024, № 4, с. 460 – 477 [Krastev, Petyo (2024). Stapki i simetrii (Osnovi na tantsovata leksika pri nyakoi folklorni hora). – In: Bulgarian Folklore, 2024, № 4, s. 460 – 477].

Манолов, Илия (1987). Традиционната инструментална музика от Югозападна България. София: Музика, 1987 [Manolov, Iliya (1987). Traditsionnata instrumentalna muzika ot Yugozapadna Bulgaria. Sofia: Muzika, 1987].

Петров, Красимир (1986). Български народни танци от Северозападна и Средна Северна България. София: Народна просвета, 1986 [Petrov, Krasimir (1986). Balgarski narodni tantsi ot Severozapadna i Sredna Severna Bulgaria. Sofia: Narodna prosveta, 1986].

Руйчев, Костадин (1972). Пиринski фолклорни хора. Благоевград, 1972 [Ruychev, Kostadin (1972). Pirinski folklorni hora. Blagoevgrad, 1972].

Стоин, Васил (1927). Българската народна музика, метрика и ритмика. София: Печатница С. М. Стайков, 1927 [Stoin, Vasil (1927). Balgarskata narodna muzika, metrika i ritmika. Sofia: Pechatnitsa S. M. Staykov, 1927].

Христовъ, Добри (1913). Ритмичнитѣ основи на народната ни музика. – В: *Сборникъ за народни умотворения и народописъ*. Кн. 27. София: Българска академия на наукитѣ, 1913, с. 1 – 51 [Hristov, Dobri (1913). Ritmichnite osnovi na narodnata ni muzika. – In: Sbornik s narodni umotvoreniya i narodopis. Kn. 27. Sofia: Balgarska akademiya na naukute, 1913, s. 1 – 51].

Христовъ, Добри (1928). Техническият строежъ на българската народна музика (Метрика, ритмика, тонални и хармонични особености). София: Печатница С. М. Стайковъ, 1928 [Hristov, Dobri (1928). Tehnicheskiyat stroezh na balgarskata narodna muzika (Metrika, ritmika, tonalni i harmonichni osobenosti). Sofia: Pechatnitsa S. M. Staykov, 1928].

Христовъ, Добри (1931). 66 народни пѣсни на македонскитѣ българи. София: Печатница П. Глушковъ, 1931 [Hristov, Dobri (1931). 66 narodni pesni na makedonskite balgari. Sofia: Pechatnitsa P. Glushkov, 1931].

Христов, Добри (1967а). Записване на нашите (българските) народни напеви (мелодии) – В: **Кръстев, Венелин** (съст. и ред.). *Добри Христов. Музикално-теоретическо и публицистическо наследство. Т. 1.* София: БАН, 1967, с. 186 – 213 [Hristov, Dobri (1967a). Zapisvane na nashite (balgarskite) narodni napevi (melodii). – In: Krastev, Venelin (sast. i red). Dobri Hristov. Muzikalno-teoreticheskо i publitsisticheskо nasledstvo. T. 1. Sofia: BAS, 1967, s. 186 – 213].

Христов, Добри (1967б). Метричните и ритмичните основи на българската народна музика. – В: **Кръстев, Венелин** (съст. и ред.). *Добри Христов. Музикално-теоретическо и публицистическо наследство. Т. 1.* София: БАН, 1967, с. 33 – 98 [Hristov, Dobri (1967b). Metrichnite i ritmichnite osnovi na balgarskata narodna muzika. – In: Krastev, Venelin (sast. i red). Dobri Hristov. Muzikalno-teoreticheskо i publitsisticheskо nasledstvo. T. 1. Sofia: BAS, 1967, s. 33 – 98].

Христов, Добри (1967в). Полемични теоретични бележки за тактовите форми изобщо в нашите народни песни. – В: **Кръстев, Венелин** (съст. и ред.). *Добри Христов. Музикално-теоретическо и публицистическо наследство. Т. 1.* София: БАН, 1967, с. 151 – 186 [Hristov, Dobri (1967v). Polemichni teoretichni belezhki za taktovite formi izobshto v nashite narodni pesni. – In: Krastev, Venelin (sast. i red.). Dobri Hristov. Muzikalno-teoreticheskо i publitsisticheskо nasledstvo. T. 1. Sofia: BAS, 1967, s. 151 – 186].

Христов, Добри (1970а). Петорката като метричен и ритмичен елемент в народната ни музика. – В: **Кръстев, Венелин** (съст. и ред.). *Добри Христов. Музикално-теоретическо и публицистическо наследство. Т. 2.* София: БАН, 1970, с. 52 – 56 [Hristov, Dobri (1970a). Petorkata kato metrichen i ritmichen element v narodnata ni muzika. – In: Krastev, Venelin

(sast. i red). Dobri Hristov. Muzikalno-teoretichesko i publitsistichesko nasledstvo. T. 2. Sofia: BAS, 1970, s. 52 – 56].

Христов, Добри (1970б). Ръченица. – В: **Кръстев, Венелин** (съст. и ред.). *Добри Христов. Музикално-теоретическо и публицистическо наследство. Т. 2.* София: БАН, 1970, с. 40 – 43 [Hristov, Dobri (1970b). Rachenitsa. – In: Krastev, Venelin (sast. i red). Dobri Hristov. Muzikalno-teoretichesko i publitsistichesko nasledstvo. T. 2. Sofia: BAS, 1970, s. 40 – 43].

Цветков, Николай (2000). Танцовият фолклор на град Петрич. Пловдив: Полиграфия АД, 2000 [Tsvetkov, Nikolay (2000). Tantsoviyat folklor na grad Petrich. Plovdiv: Poligrafia AD, 2000].

Djoudjeff, Stoyan (1931). Rythme et mesure dans la musique populaire bulgare. Paris: Libraire ancienne champion, 1931.